

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 9.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издава за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ШАРЛОТА ВОЛТЕРКА.

(Рођ. 1. марта 1834. † 14. јуна 1897.)

Неколико месеца иза Фридриха Митервурцера, оде Богу на истину и Шарлота Волтерка, највећи глумачки геније бечког „Бургтеатра“.

Немачка позорница изгубила је у њој своју највећу трагеткињу.

Шарлота Волтерка родила се 1. марта 1834. у Келну, на Рајни.

Родитељи јој били су сиромашни, а имали су, осим ње, још једанаесторо деце.

Кад је навршила шестнаесту годину, испунила јој се потајна жеља: постаде глумицом.

У тешкој борби глумачког живота за опстанак свој њезин геније извео је као победилцу на ону славну висину, коју само неколицина изабраника може да достигне.

Шарлота Волтерка учила је неколико месеца код Готданка у Бечу. За тим оде у Будим-Пешту, где је 25. маја 1857. ступила на позоришне даске, и то као Џен-Ејра у „Ловудској сиротици“.

Други пут изашла је на позорницу као Дебора у комаду истога имена од Мозентала. Рајнско немачко наречје сметало је глумљењу јој не само у почетку већ и после.

Одмах у почетку њезина глумачка живота задеси је удар, који често сналази глумце: управитељ обустави плаћање својих глумаца.

Потоња велика трагеткиња била је сад у тешкој невољи. Не остаде јој ништа друго него да путује с глумачком дружином.

После многог и дугог путовања из једног места у друго, при чему је морала продати и своје последње ствари да би се могла одржати, дође на послетку у Беч у „Карлово позориште“, где је тада владао Нестрој и Трајман.

После пробе буде примљена са месечном платом од 50 фор. и то за мање улоге, те као таква суделовала је највише у незнатним шаљивим комадима.

Кад је оно славни глумац Хедрих гостовао у „Карловом позоришту“, дође на представу и Лаубе и ту виде Волтерку у веома незнатној улози.

Од то доба једнако је пратио рад јој. Његовом заузимању пође за руком, те Волтерка ступи на позорницу у Брну као гошћа.

Том приликом приказала је „Марију Стјуартову“, „Адријену Лекуверову“ и Маркизу у „Вилинским прстима.“

Успех је био знатан, те тако оде у Берн, где је на јуриш освојила критику и публику као Хермиона у Шекспировој „Зимњој причи.“

Године 1861. глумила је у хамбуршком „Талија-театру“, од куда је после Лаубе позвао, да гостује у бечком дворском позоришту.

15. јуна 1862. примљена је за члана „бечком дворском позоришту“ и ту јој прва улога беше „Ифигенија“.

У Лаубе-у је нашла Волтерка умна учитеља, који је упућивао у глумачку уметност и давао јој прилике да покаже, што може.

За двадесет и пет година свога глу-

мовања у „Бургтеатру“, ступила је на позорницу хиљаду седам стотина и четрдесет и шест пута, у сто четрнаест различитих улога.

Приликом своје двадесетпетогодишњице, 15. маја 1887., одликовале су уметницу многе крунисане главе различитим почастима.

Кад је оно г. 1896. славио „Бургтеатар“ стогодишњицу своју, подарио је Волтерци наш краљ златан крст за заслуге с круном.

1. септембра 1874. пошла је за белгијског грофа О'Силивена де Граса, који је умро г. 1888.

Брак им је био узоран.

Шарлота Волтерка била је од оних ретких елементарних уметничких сила, које без помоћи икоје школе умеју попети се на врхунац глумачке уметности.

Код ње није било говора о извесним узорима или о туђим побудама. Она није подражавала никоме, она беше самотворна снага.

Почела је као статискиња на позорници и за кратко време постала првом немачком трагеткињом, па је на том месту славно и дично истрајала за тридесет година.

Шарлоту Волтерку украшавале су све спољашње велике глумачке врлине. Са својим високим стасом, племенитим и класичним профилем, дивним органом била је као рођена за трагедију.

Њезини покрети и мимика беху пуне племенитости, а њезин говор у обичној темпи показивао мирно достојанство, а у навали бурне страсти потресну снагу. Њезина

техника презирала је бравуре разметљиве виртуозности.

Данас је ушло у обичај, да глумци праве у болницама студије, па се кидају, да управо тако кашљуцају како кашљуца човек, који пати од сухе болести, или да управо тако муцају, како муца парализован човек. Физиолошка тачност сматра се првим правилом: душа ваља да ћути, а да говоре само органи нашег тела.

Тој техници није се клањала Волтерка, већ је увек гледала, да задовољи и естетичаре идеалисте, обазирјући се при томе на оправдане захтеве сценске реалистике.

Она је увек гледала, да се хармонично прилагоди интенцијама песниковим и да се са свим претопи у приказивани карактер.

Богата њезина уметност сретно је спајала два са свим противна елемента.

Доктринарни естетици разликују у глумачкој уметности два стила: класично патетични и модерно-реалистични.

Прави уметници не дају се упрегнути у јарам теорије, већ иду својим путем и стварају самостално, самоникло.

Волтерка беше таква суверена појава. Од првог стила имала је она племенитост и складност, од другог стила темпераменат и окретност. Она би у „Ифигенији“ показивала мирноћу мрамора, а као „грофица Орсини“ беснила би као олуја.

У њезиној природи састале се две противности, које су, као две добре сусеткиње, мирно трпиле једна другу.

Она се није подвргавала укусу и сувременој моди, већ беше права свећеница уметности.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Лена Галатеја“, комичка митолошка опера у 1 чину, написао Поли Ханрион, музика од Фр. пл. Супеа. — Пре тога: „Еманципована“, шаљива игра у 1 чину, написала Даница Бандићка Телечкова. — Затим: „Мила“, шала у 1

чину, по Гернеру, за српску позорницу прерадио Коста Трифковић. Сва та три комада приказана су 7. јуна о. г.)

Баш смо захвални нашој неуморној позоришној управи, што је знала ствар тако удесити, те су мало не све боље снаге наше вредне позо-

ришне дружине имале прилику, да се покажу, онако „en passant“, нашој публици, која их се већ управо зажелела. А нарочито јој хвала, што и опет видесмо и чуемо дичну нашу гошћу, гђцу Султану Цијукову, која би могла попут Цезара рећи: „Доброх, видех и освојих.“

Када сам први пут гледао шаљиву игру „Еманципована“, није ми се допала. Оно ми је одмах било јасно, да у списатељице има дара, али сâм комад чинио ми се више нацртом шаљиве игре него ли израђеном игром. Без сумње је у првом реду заслуга наших глумаца, што су знали тој шали улити живота, те што је њиховом заслугом овај сâм по себи пребрзо замишљени и пребрзо и преједноставно заплетени и расплетени комад овај пут постигао далеко бољи успех, него кад је први пут овде приказан био. Треба само видети г. Добриновића у улози Стевана Борића и не изгубити с вида ни један покрет његова ока и лица. Онај говор његова лица и очију пунији је и занимљивији од онога, што је имао да каже речима! И опет један доказ, како вештина глумчева спасава и слабији комад.

Док буде оваквих тумача тому комаду, као што су даровити Добриновић и одлични Спасић: моћи ће тај комад пред публику излазити с успехом. Драго нам је, што можемо о гђци Ј. Весићевој констатовати, да она управо очевидно лепо напредује. Све заокругљеније постају њене кретње на позорници, глас јој је све јаснији и дотеранији, а оставила је и брзање у говору, те је и у том погодила праву меру. У улози Виде у „Еманципованој“ била је у свему на свом месту.

Кад би било на мени, изоставио бих ону посве шаблонску и у овом комаду врло слабо приправљену сцену на крају те шаљиве игре, где слуга Јован (г. Стефановић) моли дозволу, да и он сме узети за жену своју Соку (гђца Ђуришићева), која је иначе извршена била у својој малој комичној улози, као и драган јој у комаду г. Стефановић.

Али неоспориво већи успех постигла је исте вечери давана шала: „Мила“. Публика је једва дочекала, да види своју љубимицу, нашу одличну уметницу, гђу Милку Марковићку.

А и бејаше тај комад управо као наручен за њу. Ту је она имала прилике да покаже сва

своја лепа својства као глумица. Једнако је успела и тамо, где плаче, и тамо, где се смеје, и тамо, где тумачи свој приказ. Дакако нама се и ту најбоље свидела у приказу наивности и мазења: то је њезин специјалитет, у којем је ненааткриљива.

Веома је угодно дирнуо публику начин, који је управа нашег позоришта употребила, да изјави свој пијетет према и сувише рано преминулом писцу те шале. У соби, на име, где се збива та сцена, висео је о зиду лик покојног Косте Трифковића, а око њега сплетен је био лавров венац.

О оперети „Галатеји“ проговорио је стручњак у овом листу; зато не ћу да говорим ни о музици ни о певању ни о либрету. Али не могу да и опет не захвалим дичној нашој гошћи на уживању, које нам је прибавила својим управо славујским гласом, топлином свога осећања, која њен пев продахњује и отменом игром својом. Колико можда и недостаје јакости и опсежности њеном гласу, толико је то управо обилно надокнађено топлином и милотом и управо класичном мером и вештином, којом влада својим гласом.

Када ће доћи време, да овакве уметнице не буду приморане у туђини тражити места и згодну прилику, да покажу што умеју и шта знају? Али хвала им, што и у туђини служе на част роду и племену, из ког поникоше.

Нека види велики свет, да ако смо бројно и мали, ипак да има у нашем народу обилно талената и способности.

Дичној уметници желимо, да стиче ловор за ловором, а о том смо уверени, да ће се увек поносити родом и племеном, из ког је поникла.

Г. Марковић у улози Пигмалиона лепо је пристајао уз дичну нашу гошћу, а г. Добриновић у улози Мидаса и опет је доказао, да је створен за уметника баш у свакој врсти приказивачке вештине, и као глумац и као певач. Мало је њему у том парати не само код нас.

И гђца Д. Весићева учинила је у улози Ганимеда, што је могла и умела. Уз уметницу, каква је гђца Цијукова, није ни лак посао изаћи пред публику и критику. Ту и то нешто значи, да нико не поквари „ensemble“.

Ј. Хр.

ПОЗОРИШТЕ.

(Позоришна дружина Фотије Иличића.)

Дружина та бави се сада у Краљеву у Србији. Давала је између осталог: „Балканску Царицу“, „Биду“, и т. д. Флотије Иличић већ преко тридесет година путује с дружином по српским крајевима. Заслужио је, да под своје старе дане нађе сигурна одмора. Он је писао и приређивао дела за позорницу. Навешћемо овде та дела његова, па нека се види, да Иличић схвата позориште у нас, осим као уметник, још и као проповедницу патриотизма. Оригинали су му: „Бирчанин Илија“, „Ајдук Вељкова сирочад“, „Врхбосанска кнегиња“, „Бој на Мишару“, „Потоњи дани Смедерева“, „Женидба деспота Лазара“, „Тодор од Сталаћа“, „Проклета Јерина“, „Смрт Краљевића Марка“, „Бој на Сливници“, „Стеван Синђелић“, „Деспот Ђурађ Бранковић“, „Ослобођење Крушевца 1806“; а прерадио је и по туђој грађи написао: „Иконија, везирова мајка“, „Рајко од Расине“, „Стеван Томашевић“, „Пад Цариграда“, „Борци за српску слободу“, „Јурмуса и Фатима“, и т. д. Све је то, с малим изузетком, приказано на његовој позорници. Те своје драме нуди ветеран глумац књижевима и штампарима српских књига, да му их издаду на свет, јер, вели, њему његови „тријестдругодишњи радови на даскама што свет значе не дадоше ни толико могућности, да себи уштеди бар толико, да му се, кад умре, парче земље за вечну кућу купи, а камо ли да имаде суму да уложи у штампање и за једно дело своје.“

(Протићева позоришна дружина на Цетињу.) Читамо у „Гласу Црногорца“: „Протићева позоришна дружина завршила је своје представе на Цетињу с лепим успехом. Ми смо већ једном рекли да чланови ове позоришне дружине у опће, као и њен репертоар, заслужују признање. Од историјских народних комада: осим „Балканске царице“, гледали смо Суботићев „Бој на Косову“, и Цветићева „Немању“, али за успех оваквих драмских комада хоће се још и сходна гардероба, као и декорације позорнице. За то су глумци много боље успевали у комедији и шaljивим играма. Сваку хвалу и признање заслужују за игру своју у првом реду: гђа Протићка, која је лепо напредовала у глумачкој вештини у ово неколико година, од како је нисмо гледали на нашој позорници, па г. Петро-

вић и гђа Петровићка, а осим њих г. Филиповић и гђа Топаловићка одликују се довољном природношћу у својим улогама, а г. Стојчевић (Ђорђе) и гђа Вукичевићка (Ружица) у „Циганину“ потврдили су наше мњење, да могу постати ваљане драмске снаге. Представе су биле у опће добро посећиване и управитељ позоришта при поласку дружине приредио јој је обед и братски је била испраћена“.

(Загребачко позориште у Сарајеву.) Дружина загребачких глумаца и глумица отпочела је 1. јуна о. г. своје представе у Сарајеву. Прва представа била је „Федора“, од В. Сарду-а. О тој представи читамо у „Сарајевском листу“: „Гђа Ружицка Строци развила је од чина до чина у „Федори“ сав свој замашни дар, сву своју велику глумачку вештину, која је са пуним оправдањем уврштује у ред првих драматских уметница. Лориса Ипанова представљао је г. Фијан. Г. Фијан је импозантна симпатична глумачка прилика за салонске делије. Он је Лориса приказао природно, оном елегантном резигнацијом и дикцијом, која му и доликује. Но ваља признати, да су и остали представљачи, особито гђца Михићева (грофица Олга) и г. Димитријевић (Сирије), најлепше припомогли, да цела представа буде тако хармонично заобљена, какве ми у Сарајеву наравно још нисмо видели. Жали боже, да је позорница у овој нашој привременој позоришној чатрљи тесна, а акустика прилично рђава.“ За другу представу давана је шaljива игра: „Шљивева тетка“, а за трећу: „Господар талионице.“

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Хрватска драмска школа у Загребу.) Ученици те драмске школе полагали су 8. јуна о. г. испит, приказујући три позоришна комада, и то: „Пут кроз прозор“, приказ из глуме: „Va e victis“ (II. чин. 5. приказ), и „Љубавно писмо“, од К. Трифковића. Као што јављају загребачки листови, леп рад и напредак младих глумаца публика је одушевљено награђивала обилним и симпатичним повлађивањем иза представе сваког комада. Сваки гледалац понео је са собом утиске ванредна задовољства, видећи, да та драмска школа врши знаменит задатак тиме, што се брине, да подмладак потребним теоретским знањем, колико га треба уметнику, приправи за рационално, сигурно појимање глумачке уметности.

Издаје управа срп. нар. позоришта.